

Niepotrzebne użytki?

Z perspektywy Tychów

W 166 gminach województwa śląskiego istnieje zaledwie 45 użytków ekologicznych. Użytki ekologiczne są lokalną formą ochrony przyrody zabezpieczającą te obszary, które w istotny sposób przyczyniają się do zachowania różnorodności genetycznej roślin i zwierząt. Mają być oazami naturalnych układów przyrodniczych, rozmieszczonych w krajobrazie przekształconym przez człowieka. Nie muszą to być obszary o wyjątkowych, unikalnych walorach przyrodniczych (jak dzieje się w przypadku obszarów chronionych o wyższym statusie). Użytkiem ekologicznym może być „zwyczajna” łąka, staw, oczko wodne czy las. Mają one służyć społecznościom lokalnym również po to, aby umożliwić bezpośredni kontakt z przyrodą, a także by rozwijać - zwłaszcza wśród młodych ludzi - zainteresowanie problemami ochrony przyrody.

Silną presję na przyrodę, związaną między innymi z procesami modernizacji naszego kraju, można zaobserwować w każdej niemal gminie. Znikają niezagospodarowane miejsca niczyje, nieocenione ze względu na zachowanie różnorodności biologicznej (pełniące często funkcję korytarzy ekologicznych). Tu jako dzieci bawiliśmy się, niektórzy tu odbyli swoje pierwsze randki, w takich miejscach można było zapalić ze znajomymi ognisko. Przede wszystkim dawały one mieszkańcom miasta często jedyną możliwość obserwacji przyrody.

Jak wynika z badań socjologów, mieszkańcy Tychów w większości lubią swoje miasto, wśród czynników korzystnie wyróżniających ich „małą ojczyznę” często wymieniają walory przyrodnicze (wiele zieleni w mieście, lasy w pobliżu). Przykład Tychów pokazuje, że powstawanie lokalnych form ochrony przyrody w dużej mierze zależy od dobrej woli lokalnych władz. Przyroda bardzo często przegrywa w obliczu krótkoterminowych lokalnych interesów. Powstające opracowania i projekty przygotowane przez naukowców nie stają się narzędziem ochrony miejsc cennych przyrodniczo, trafiają na półkę lub jeszcze częściej giną w szufladach urzędników. Nikt nie jest zainteresowany ich wykorzystaniem, dla większości przedstawicieli lokalnych elit (oczywiście z chlubnymi wyjątkami) są to sprawy mało istotne. Co gorsza, miejsca proponowane do ochrony są potencjalnie łakomym kąskiem dla „żywołu wolnego rynku”. Czas niestety działa na niekorzyść przyrody. Po kilku latach od powstania opracowania postulującego utworzenie użytku ekologicznego okazuje się nie raz, że nie ma już co chronić. Smutnym przykładem jest (był) planowany użytek w pobliżu tyskiego osiedla Z. Wbrew zaleceniom naukowców postulujących objęcie tego terenu ochroną, powstało tam elitarne („ekologiczne”)osiedle domków jednorodzinnych.

Jedyny w Tychach użytek ekologiczny (stawy w pobliżu Jeziora Paprocańskiego) powstał na mocy rozporządzenia wojewody w 1995 roku. Obejmuje część lasu wchodzącego w skład historycznej Puszczy Pszczyńskiej. Jego walorem jest duża różnorodność biologiczna (ekosystemy leśne, ekosystemy roślinności szuwarowej, torfowisko i łąka śródleśna). To w części trudno dostępne wiosną i jesienią miejsce posiada też duże walory estetyczne.

Na terenie użytku wytyczona została ścieżka dydaktyczna. Dzięki zaangażowaniu współautorki ścieżki dr Bożeny Zyznawskiej opiekują się nią dzieci i młodzież z SP nr 21 oraz gimnazjum nr 5. - "Duża zmienność siedlisk sprawia, że obszar ten jest wspaniałym obiektem dydaktycznym. Można tam prześledzić między innymi wszystkie etapy sukcesji, wyraźnie widać zarastanie głównego stawu" - mówi dr B.Zyznawska - "Dzieci opiekują się tym terenem i wykonują na jego rzecz konkretną pracę. Sprzątają pobliski las. Wspólnie z rodzicami kosimy łąkę śródleśną. Chodzi o to, aby wycinać pokrzywę i maliny (rośliny synantropijne)".

Opis ścieżki dydaktycznej oraz raport na temat miejsc cennych przyrodniczo w Tychach ukaże się niebawem (początek października) nakładem stowarzyszenia Biuro Inicjatyw Społecznych w publikacji Tyskie Regionalia. Wszyscy zainteresowani mogą ją zamawiać za symboliczną złotówkę pod numerem telefonu 227 35 51.

Bartłomiej Szymczyk

Katalog wszystkich użytków ekologicznych z terenu województwa śląskiego wkrótce znajdzie się na stronie internetowej [Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska](#).